

Н.Г. Гончарова, О.В. Морозова, Г.І. Бессараб, Л.П. Гайдук, І.Є. Сухомлінова

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІ МЕДИЧНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

Запорізький державний медичний університет

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційне навчання, комп'ютерні телекомунікації.

Ключевые слова: дистанционное образование, дистанционное обучение, компьютерные телекоммуникации.

Key words: distance education, distance learning, Computer's telecommunications.

Комп'ютерна технологічна революція останніх років проникла в усі сфери людського товариства та сприяла виникненню нових вимог у вищій освіті України. Новим знанням необхідні нові методи впровадження. Метою роботи є розгляд доцільності використання дистанційного навчання в вищих медичних навчальних закладах.

Компьютерная технологическая революция последних лет проникла во все сферы человеческого общества и способствовала возникновению новых требований в высшем образовании Украины. Новым знаниям необходимы новые методы внедрения. Целью работы стало изучение целесообразности применения дистанционного обучения в высших медицинских учебных заведениях.

The Computer's technological revolution over the last years has entered all the spheres of the human society and has given new guidelines in the education requirements. New knowledge requires new adoption methods. The goal of this article is to consider of Distance learning appropriateness on the work of higher medical schools.

Сучасний етап розвитку Української вищої школи характеризується дуже інтенсивним взаємопроникненням освітніх методик західної школи в українську та навпаки. В зв'язку з цим останні п'ять років вітчизняні періодичні видання все частіше висвітлюють проблему інтенсифікації освітніх технологій, що пов'язана з залученням новітніх технологічних ресурсів. Мова йде про використання електронних підручників та часописів, мультимедійних презентацій, новітніх комп'ютерних програм контролю за поточним чи кінцевим рівнем знань студентів, які є по суті класичними сучасними методами навчання. Між тим, не менш заслуговує на увагу і питання про головний вид інновацій в організації професійної освіти, як введення дистанційного навчання (ДН), його складові, перспективи і можливості.

З огляду на викладене **МЕТОЮ РОБОТИ** стало визначення загальних дидактичних особливостей курсу ДН та актуальність його застосування у сфері підготовки медичних працівників.

Багатьма спеціалістами зі стратегічних проблем освіти дистанційну форму навчання названо «освітньою системою двадцять першого сторіччя» і сьогодні на неї зроблено велику ставку [6]. По перше, завдяки тому, що результати суспільного прогресу, які раніше були зосереджені в сфері технологій, нині концентруються і займають відповідне місце у сфері інформацій. По друге, тому що штучно створений інформаційний простір, який має всі ознаки телекомунікаційного, є місцем спілкування та обміну цією інформацією і знаннями. Динамічний прогресуючий рух науки вперед, з іншого боку, обумовлює надшвидкі темпи старіння професійних знань і заохочує до постійного вдосконалення останніх. В цьому зв'язку дистанційна форма навчання відкриває можливості побудування різнопрофільних систем безперервного самонавчання та обміну інформацією для широкого кола користувачів, не зважаючи на

часові та просторові пояси, вік та соціальний статус. Дуже пластично ДН може адекватно реалізувати одну з найголовніших конституційних потреб людини - право на освіту і отримання інформації. Виходячи з вищезгаданого логічно буде віднести дистанційну освіту (ДО) до наддефективних систем підготовки та безперервної підтримки високого кваліфікаційного рівня спеціалістів.

Що ж слід розуміти під поняттям ДН? Аналізуючи дані статей ми дійшли до висновку, що як і будь-яка система навчання ДН має схожі з класичною освітою цілі, обумовлені соціальним замовленням; зміст, визначений діючими програмами для певного типу навчального закладу; методи; організаційні форми та засоби освіти [1]. При цьому останні три компоненти мають пряму залежність від кейс-технологій (наприклад, комп'ютерних телекомунікацій в комплексі із друкарськими засобами, компакт-дисками і т.п.). Не слід плутати ДО із заочною освітою. ДН відрізняється наявністю постійної, систематичної та ефективної інтерактивності. Слід розглядати ДН як нову форму навчання, а ДО як нову форму освіти. Згідно до загальних положень, ДН базується на подібних до очної освіти цілях та складових і не має нічого спільного із цілковито автономною системою. З іншого боку ДН декларує іншу технологічну форму подання матеріалу і форму взаємодії викладача і студента та студентів між собою.

Дидактичні принципи організації ДН (принципи науковості, розвиваючого навчання, системності та систематичності, активності, наочності, диференціації та індивідуалізації навчання і т.п.) [3] також схожі із очним навчанням, але їх реалізація повністю відмінна і залежить від специфіки нової форми навчання, можливостей інформаційного середовища Інтернет та якості його послуг. Як і в інших формах навчання ДН включає педагогічну складову й етап педагогічного проектування, коли на перше місце висуваються завдання створення електронних підручників, електронних курсів,

комплексів електронних засобів навчання; розробка педагогічних технологій організації учбового процесу в мережі. Проведене серед викладачів кафедри нормальної фізіології анкетування з питання доцільності залучення ДО в освітню систему медичних працівників дало змогу вирізнити наступні цілі ДН: 1) підвищення кваліфікації практикуючих лікарів та провізорів; 2) професійна підготовка та перепідготовка викладачів медичного університету; 3) підготовка студентів по окремих учбових дисциплінах до складання модульних контролів; 4) ліквідування пробілів у практичних знаннях, навичках та уміннях - на нашу думку, навряд чи може бути використане для відпрацювання навиків майбутніми лікарями, такий дистанційний підхід зацікавлює лише з точки зору демонстрації уміння викладачем; 5) базовий курс за робочою навчальною програмою для студентів, які з різних причин не мають змоги деякий час відвідувати семінари, практичні заняття та лекції; 7) додаткова освіта за суміжними спеціальностями (наприклад, майбутній лікар хоче отримати додаткову освіту косметолога і т.п.); 8) підготовка школярів старших класів до випускних тестових екзаменів, що є профільними при вступі до медичного університету.

Узагальнення даних багатьох статей [1, 3, 5] допомогло визначити найбільш поширені види ДН такі, як інтерактивне телебачення; глобальні або регіональні комп'ютерні телекомунікаційні мережі з різними дидактичними можливостями, залежно від типу використаних технічних конфігурацій (текстових файлів, мультимедійної презентації, відео конференцій); сполучення технологій компакт-дисків та мережі Інтернет. Не викликає сумніву, що переваги інтерактивного телебачення пов'язані з можливістю безпосереднього візуального контакту студентів та викладача, які знаходяться на різних територіальних та часових відстанях. Деякі автори мають думку, що такий вид ДН хоч практично і тиражує звичайне заняття, будь воно побудоване за традиційною методикою чи з використанням сучасних педагогічних технологій, але з успіхом може бути залученим для демонстрації унікальних методик, лабораторних досліджень, коли студенти та викладачі стають і свідками й учасниками використання нових знань, методів, новітніх інформаційних технологій, беруть участь у дискусіях [4,9]. Не викликає сумніву, що дана форма ДН інтерактивна і може бути цікавою в системі підвищення кваліфікації лікарів чи підготовки майбутніх медичних фахівців, але дорожнеча самої технології обмежує її широке використання.

В той же час досвід застосування комп'ютерних телекомунікацій в режимі електронної пошти, телеконференцій, інформаційних ресурсів в регіональній мережі та мережі Інтернет наочно демонструє фінансову доступність, а значить і поширеність для більшості студентів такого способу ДН. Інший спосіб ДН припускає використання компакт-дисків в якості базового електронного підручника. Ми маємо успішну практику використання електронних підручників Artur C. Guyton, John E. Hall "Text book of Medical physiology" та K Sembulingam, Prema Sembulingam "Essentials of Medical Physiology" англійськими студентами у мережах віртуальної бібліотеки університету та приватного комп'ютера.

Такий підхід розкриває не обмежені дидактичні можливості для вищої медичної освіти та підвищення кваліфікації провізорів та лікарів за рахунок високої інтерактивності, значного об'єму інформації, мультимедійності, які в достатній мірі оптимізують процес ДН.

Які ж існуючі моделі ДН найпривабливі для вищої медичної освіти? Модель типу екстернату завжди орієнтована на вузівські вимоги і призначена для студентів, які з різних причин не можуть відвідувати очні учбові заклади. На нашу думку, такий підхід в медичному університеті буде привабливим тільки у виняткових випадках (наприклад, тривала хвороба), але й то – лише тимчасово. Друга модель – ДН на базі одного університету. Це ціла система навчання для студентів, що навчаються на відстані: заочно (відкриті форми навчання) або дистанційно, тобто ґрунтуються на новітніх технологіях (наприклад, комп'ютерних телекомунікаціях). Така модель завжди являє певний інтерес для студентів заочного відділення, як наприклад, фармацевтичного або факультету виробництва косметологічних засобів. Разом з цим викладачі нашої кафедри мають досвід дистанційного проходження курсів підвищення кваліфікації з педагогічної майстерності і відзначають їх високу ефективність та економічність.

Третя модель заснована на співробітництві декількох вищих учбових закладів або коледжів у будь-яких районах країни чи за кордоном і формується на єдиній програмі заочного ДН для цих закладів, по головних дисциплінах. Такий шлях у підготовці спільної програми робить її більш якісною та дешевою і відкриває можливість будь-якому громадянину країн співдружності, не залишаючи місце проживання, отримати будь-яку освіту. В рамках розповсюдження Болонської системи навчання, зазначена модель здається нам однією з найбільш перспективних і підтримуваних студентством. Четверта модель – автономні освітні заклади, що створені спеціально з метою відкритого або дистанційного навчання, де студенти можуть отримати освіту за різними напрямками. Вони спеціалізуються на створенні мультимедійних курсів, які повністю сплачуються організаціями, в яких працюють курсанти. Самим значним подібним закладом є Лондонський Відкритий університет на базі якого навчаються не тільки студенти Великої Британії але й інших країн Європейської співдружності. П'ята модель – навчання за автономними освітніми системами, коли процес навчання цілковито подається ТВ відеозаписами, аудіо програмами та додатковими печатними посібниками. Для медичних освітян такий підхід приваблює поширенням та популяризацією серед молоді здорового способу життя, профілактичних програм здоров'я та іншої корисної інформації як, наприклад, це подає ранкова радіопрограма студентського містечка нашого університету, що успішно працює вже не один рік.

Щодо дидактичних особливостей курсу ДО, то вони безумовно торкаються нового розуміння та корекції цілей впровадження ДО, і перш за все – за рахунок стимулювання інтелектуальної активності студентів за допомогою визначених цілей навчання та застосування матеріалу, коли до пророблення та відбору якого активно долучається і сам сту-

дент. Ми поділяємо точку зору авторів [5,6,7], які виділили серед дидактичних принципів, пов'язаних з комп'ютерними технологіями, першочергові: активність; самостійність; сполучення колективних та індивідуальних форм роботи; мотивація; зв'язок теорії з практикою; ефективність. З огляду на ці принципи, засоби учбового призначення у освітньому процесі ДО мають забезпечити можливість індивідуального підходу до студента; контролювати його роботу з розбором помилок та зворотнім зв'язком on line; забезпечити самоконтроль та самокорекцію учбово-пізнавальної чи практичної діяльності; демонструвати учбову інформацію візуально; моделювати й імітувати процеси та явища; проводити лабораторні роботи та експерименти в умовах віртуальної реальності; прищепляти вміння прийняття оптимальних рішень; підвищити інтерес до процесу навчання.

Європейськими освітянами розроблено і реалізовано головні підходи до ДН [8], що можуть бути використані в вищих навчальних закладах України. Вони передбачають психологічне тестування студента перед початком ДН з метою розробки індивідуального підходу до навчання; подання учбового матеріалу у структурованому вигляді, що дає змогу отримати систематизовані знання з кожного тематичного модуля. Важливе місце в цьому процесі відведено Програмі навчання, яка включає інформацію про систему ДО, методи ДН; біографічну інформацію про викладача; технологію будови та цілі учбового курсу; критерії закінчення навчання; години телефонних консультацій, або консультацій через систему skype on line; описання екзаменів, проекти письмових робіт; інструкції до практичних робіт та інші. Електронний підручник також є важливою складовою ДН. Він поділений на незалежні тематичні модулі, кожний з яких дає цілісну уяву про окреслену тематичну область, і сприяє індивідуалізації процесу навчання.

Ми не можемо не погодитися із авторами багатьох статей, які відзначають пряму залежність ефективності ДО від викладача, що веде роботу зі студентом в Інтернет-мережі [10]. Цей викладач має бути з універсальною підготовкою, тобто здатний володіти сучасними педагогічними та

інформаційними технологіями та психологічно готовий до роботи зі студентами в новому учбово-пізнавальному мережевому середовищі. На жаль, сьогодні ми не маємо закладів, які б займалися підготовкою фахівців подібного класу. Залишається відкритим питання про якість і композицію інфраструктури інформаційного забезпечення студентів у мережі, організації і проведення оцінки знань «дистанційних» студентів.

Таким чином, зважаючи на викладені факти, можна зробити висновок про необхідність створення та поширення в Україні ДО, як невід'ємного фактора розвитку кваліфікованого, інтелектуального і високопрофесійного суспільства, і як приватний варіант – широкого залучення ДН до теренів медичної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Михальченко М.* Освіта і наука: пошуки нових парадигм модернізації // Вища освіта України. - 2001. - № 2. - С. 14-23.
2. *Околесов О.П.* Системный подход к построению электронного курса для дистанционного обучения // Педагогика. - 1999. - № 6. - С. 50-56.
3. *Олексенко В.* Эффективные шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ // Вища освіта України. - 2004. - №2. - С. 66 - 70.
4. *Людкасистый П.И. Тыщенко О.Б.* Компьютерные технологии в системе дистанционного обучения // Педагогика. - 2000. - №5. - С. 7-12
5. *Полат Е.С. Петров А.Е.* Дистанционное обучение: каким ему быть? // Педагогика. - 1999. - №7. - С. 29-34.
6. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / *В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов.* - 4-е изд. - М.: Школьная Пресса, 2002. - 512 с.
7. Сайт учителя информатики *Александровой З.В.* <http://aida.ucoz.ru.publ/9-1-0-76>
8. *Слепкань З.І.* Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посібник. -К.: Вища школа, 2005.. - 239 с.
9. *Соколов В.М., Ваганова О.И.* О подходах к оптимизации объема запоминаемого содержания обучения // Проблемы теории и практики подготовки современного специалиста: межвузовский сборник научных трудов. - Н.Новгород: НГЛУ им.А.Н.Добролюбова, 2004.. - Вып.2.. - 285-292с.
10. *Шахмаев Н.М.* Технические средства дистанционного обучения. М. . - «Знание», 2000. . - 276 с.

Відомості про авторів:

Гончарова Наталія Григорівна, к.мед.н., доц. каф. нормальної фізіології ЗДМУ.

Бессараб Георгій Гнатович, к.мед.н., доц. каф. нормальної фізіології ЗДМУ.

Морозова Оксана Валентинівна, к.мед.н., асистент каф. нормальної фізіології ЗДМУ.

Гайдук Лідія Прокопівна, старший викладач каф. мовної підготовки іноземних громадян ЗДМУ.

Сухомлінова Ірина Євгенівна, к.мед.н., асистент каф. нормальної фізіології ЗДМУ.

Адреса для листування:

Гончарова Наталія Григорівна, 69036, м. Запоріжжя, пр.. Маяковського, 26, ЗДМУ, кафедра нормальної фізіології.

Тел.: (0612) 34-25-51